

Citation:

H Weve, Levensbericht W. Bronkhorst, in:
Jaarboek, 1959-1960, Amsterdam, pp. 288-294

LEVENSBERICHT
VAN
W. BRONKHORST
(26 juni 1888—29 april 1960)

Met Prof. Dr. W. Bronkhorst, die 29 april 1960 overleed en 3 mei daaropvolgend begraven werd op het R.K. Kerkhof te Bilt-hoven, is een medicus heengegaan van zeer uitzonderlijk formaat. Hadden zijn werkzaamheden zich beperkt tot die van clinicus, dan zou hij deze titel reeds ten volle hebben verdiend. Maar daarnaast heeft hij zich ook als wetenschappelijk onderzoeker een grote reputatie verworven. Overigens waren deze beide functies van practicus en onderzoeker bij hem ten nauwste verweven, daar de problemen, die zich in zijn praktijk voordeden, hem tot onderzoek prikkelden.

Bij de beoordeling van zijn prestaties houde men in het oog dat praktisch zijn gehele omvangrijke werk zelfstandig werd verricht zonder steun van officiële instanties en milieus zoals het univer-sitaire. Dit verhoogt nog de betekenis van zijn werk, dat in menig opzicht baanbrekend mag worden genoemd en het wordt dan ook begrijpelijk dat hij vele leerlingen heeft getrokken, die gaarne spreken van de school van Bronkhorst.

26 juni 1888 werd hij te Ambon geboren. In 1901 werd hij leerling van de Rijks H.B.S. te Utrecht en in 1906 student in de medicijnen aan de Utrechtse Universiteit. Gedurende zijn studen-tentijd was hij 2 jaar bezoldigd student-assistent aan het Anato-misch Instituut aldaar onder leiding van Prof. Dr. A. J. P. van den Broek. Daar hij gedurende deze bezoldigde periode geen college kon lopen, valt het te meer op dat hij reeds 5 december 1913 tot arts werd bevorderd, dus in feite in iets meer dan 5 jaar.

W. BRONKHORST
(26 juni 1888—29 april 1960)

Bronkhorst was bovendien in zijn studententijd volstrekt geen eenzelve man. Niet alleen zijn gaven van geest, doch ook zijn mooie karakter zullen de oorzaak zijn geweest dat hij niet alleen bestuurslid was van verschillende corpsgezelschappen, doch bovendien 2 jaar voorzitter van de Katholieke Studenten Vereniging Veritas en gedurende 1 jaar voorzitter van de Unie van Katholieke Studentenverenigingen in Nederland.

De assistententijd bij Prof. van den Broek werd benut voor zijn eerste wetenschappelijke arbeid, n.l. een ontleding van de neuro-musculaire structuur van de aap „Ateles”.

In aansluiting aan zijn artsexamen werd Bronkhorst een jaar assistent op de Interne Afdeling van Dr. Boekelman Sr. in het Sint Antonius Ziekenhuis te Utrecht. Deze aanvulling van zijn klinische ervaring heeft stellig evenals het onderzoek onder leiding van Prof. v. d. Broek mede de basis gelegd voor zijn later gecombineerde werkzaamheid van onderzoeker en clinicus.

Onmiddellijk na zijn huwelijk in januari 1915 begon hij een huisartsenpraktijk te Warmenhuizen (N.H.). Hij bleef hier 4 jaar tot hij in 1919 benoemd werd tot geneesheer-directeur van het Sanatorium Berg en Bosch te Apeldoorn (360 bedden), waar door de Katholieke Arbeidersbeweging begonnen was met de stichting van een sanatorium voor tuberculose-patiënten. Dit sanatorium werd in 1933 overgeplaatst naar Bilthoven en tevens vergroot tot 525 bedden. Van B. H. Vos leerde hij de techniek van de sanatoriumkuur en tegelijk begon hij zich te verdiepen in de mogelijkheden van röntgenologische diagnostiek van longtuberculose. Vanaf dit ogenblik richtte hij zijn aandacht op de verbetering van de röntgentechniek en -diagnostiek, welk werk culmineerde in een proefschrift over „De contrasten in het röntgenbeeld”, dat hij 6 juli 1926 verdedigde. Zijn promotor was Prof. Zwaardemaker. Het betrof hier een zuiver experimenteel en geheel zelfstandig verricht röntgenfysisch en röntgenografisch onderzoek betreffende de factoren, die het contrast en de scherpte in het röntgenbeeld bepalen.

Dit streven om aan de röntgenografie een fysisch gedefinieerde

basis te verschaffen is van fundamentele betekenis geweest voor de moderne röntgenografie. Behalve het proefschrift „De contrasten in het Röntgenbeeld” in 1926 verscheen in 1927 bij G. Thieme te Leipzig zijn boek over „Kontrast und Schärfe im Röntgenbilde”, waarvan het proefschrift het eerste gedeelte vormde.

In 1936 verscheen onder den titel „Röntgenonderzoek van het slijmvliesrelief van den dikkedarm bij colitis ulcerosa tuberculosa” een vergelijkend röntgenologisch-pathologisch-anatomisch onderzoek van deze afwijking. Deze studie vormde de basis voor het latere proefschrift van een zijner assistenten Dr. J. A. W. Berghauser Pont. Het leverde belangrijke nieuwe inzichten over de diagnostiek van de ulceratieve darmtuberculose op en bezorgde de promovendus een cum laude.

Het is kenmerkend voor Bronkhorst dat hij nooit tevreden was met de behaalde resultaten. Toen dan ook Dr. Ziedses des Plantes in 1936 de eerste apparatuur voor planigrafisch longonderzoek ter beschikking kon stellen, zag hij onmiddellijk de betekenis van deze nieuwe techniek in en verrichtte hij een systematisch experimenteel onderzoek over de verhouding van beeld tot object bij deze nieuwe methodiek. Dit onderzoek vond een neerslag in een in 1939 gepubliceerde voordracht: „Technik und klinische Verwertbarkeit der Planigraphie”. Deze publikatie werd de fysische basis voor de waardering van de planigrammen en werd dan ook door de wetenschappelijke afdeling van een grote buitenlandse röntgen-apparatenfabriek in grote oplaag herdrukt en verspreid.

In 1940 sloot zich hierbij aan een studie van de experimentele psychologie en de fysiologie van de waarneming, in het bijzonder de röntgenologische. De fysiologische onderzoeken werden verricht in samenwerking met de oogheelkundigen Dr. F. P. Fischer en J. ten Doesschate, welke laatste dit onderwerp in 1942 voor zijn proefschrift koos. Tezamen met Fischer en Ten Doesschate publiceerde hij in 1948 in Documenta Ophthalmologica, Vol. II, „The physiological optics of the visualisation of X-ray pictures”.

In dezelfde periode, waarin Bronkhorst zich toedeed op de studie der röntgenbeelden, verschenen zijn eerste belangrijke klini-

sche onderzoeken en wel over spontane cavernegenezing bij longtuberculose, een verschijnsel door hem het eerste waargenomen. De voornaamste publikatie was „Neue Deutungen der Kavernenheilung”, Beitr. Klin. Tbk. 1926.

Alsof dit alles nog niet genoeg ware, wierp hij zich tevens op de organisatorische problemen der arbeidstherapie bij tuberculoselijders, die gevoerd hebben tot de oprichting van de bekende A.D.O.werkplaatsen bij het Sanatorium Berg en Bosch en aanleiding waren om zich verder te verdiepen in de sociale- en arbeidspsychologische aspecten van de industriële rehabilitatie van herstelde tuberculose-lijders. Zijn psychologische studies trokken zozeer de aandacht dat hij in binnen- en buitenland uitgenodigd werd voor voordrachten op dit gebied, die weer de basis werden voor een uitvoerige publikatie: „Klinische Behandlung, Arbeitskur und Nachfürsorge bei der Tuberkulose”, 1940.

In 1940 werd in samenwerking met Dr. C. Dijkstra, destijds assistent in het Sanatorium Berg en Bosch, een anatomisch-, experimenteel-fysiologisch- en klinisch onderzoek verricht over de neuromusculaire reacties van de long bij mens en dier. Dit onderzoek werd gepubliceerd onder de titel: „Das neuromuskuläre System der Lunge. Anatomische und physiologische Untersuchungen über Lungenmuskulatur und ihre Bedeutung für die Klinik der Tuberkulose”.

In 1946 verscheen het proefschrift van Z. Nauta, destijds assistent van Berg en Bosch, een zeer uitgebreide studie over spontane caverneverdwijning.

Uit latere publikaties bleek de verhoogde belangstelling van Bronkhorst voor de psychische invloeden bij de behandeling van cavernose longtuberculose, waarover hij onder meer gesproken heeft in zijn inaugurele rede bij zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar in de longziekten aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, gehouden op 6 december 1948. Doch voor deze zozeer verdiende bekroning van zijn levenswerk zijn deel werd, had zijn toch reeds volle werkzaamheid een belangrijke uitbreiding gekregen door zijn benoeming in 1942 tot leider van het centrum van longziekten aan

het St. Antonius Ziekenhuis te Utrecht. Hier ontstond in nauwe samenwerking met de chirurg Dr. Klinkenbergh en de bronchoscopist Dr. Versteegh een werkgroep, die als longcentrum algemene vermaardheid heeft verworven en een snelle ontwikkeling op dit gebied tot stand bracht. Bronkhorst vond de tijd om in binnen- en buitenland voordrachten te houden over zijn werk over de moderne diagnostiek en de indicaties tot pneumonectomie, lobectomie en segmentale resectie bij vele niet tuberculeuse en later ook bij tuberculeuse longziekten.

In diezelfde periode na zijn hoogleraarsbenoeming verscheen een uitvoerige mededeling over zijn ervaringen bij de toen nog geheel nieuwe pneumothoraxbehandeling van 150 patiënten met caverneuse longtuberculose (Collapsbehandeling der caverneuse Phthyse na extrapleurale pneumolyse) en voorts zijn tezamen met zijn assistent, Dr. J. K. Kraan, verrichte studie over het verband tussen de bacillendichtheid van het sputum en de aard van de tuberculeuse longafwijking. Zie ook Ned. Tijdschr. v. Geneesk. 1949: „De klinische beteekenis van de bacillendichtheid in tuberculeus sputum”.

Deze onvolledige opsomming van zijn klinische en wetenschappelijke werkzaamheden verdient nog in twee opzichten aanvulling. Vooreerst zijn heel bijzondere prestatie als bouwer van het bekende Sanatorium Berg en Bosch in de jaren 1930-1933, welke niet alleen zijn grote organisatorische gaven verried, doch niet minder zijn grote originaliteit. Zo had hij een groot aandeel in de aesthetische verzorging van het interieur, een tot in details doorgedachte indeling en aankleding, die van grote psychologische betekenis is voor de verpleegden. Geen wonder dat hij na zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar er eveneens in slaagde een afdeling voor longziekten in het Stads- en Academisch Ziekenhuis te stichten, die aan hoge eisen voldoet.

Een tweede aspect van betekenis, dat het vermelden overwaard is, is de zorg, die hij besteedde aan de vorming van zijn assistenten, waarvan velen thans in sanatoria en elders leiding geven. Treffend in dit verband is dat een van zijn leerlingen schreef dat de band

met het „Vaderhuis” door alle generaties van assistenten heen zeer hecht is gebleven.

Thans nog iets persoonlijk over Bronkhorst. Wij hebben hem al leren kennen als voortreffelijk arts en wetenschapsbeoefenaar, als leermeester en organisator, doch daarmee zijn de kwaliteiten van deze uitzonderlijke mens nog niet uitgeput. Bronkhorst was een zeer kunstlievend man en zijn bemoeienissen met de kunst en de kunstgeschiedenis gaan stellig boven het gewone amateurisme uit. Zijn voorliefde ging daarbij uit naar de Franse middeleeuwse plastiek en de vrucht van zijn reizen en studies legde hij neer in het in 1946 verschenen boek „Van Moissac tot Reims. Beschouwingen over de romaansche en gothische plastiek in Frankrijk”.

Geen wonder dat een man als Bronkhorst veel leidende posities heeft bekleed. Zo was hij bij herhaling voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Tuberculose-artsen, bestuurslid van de Nederlandse Centrale Vereniging tot bestrijding van de tuberculose en van de Tuberculose-Studie-Commissie, lid van de Gezondheidsraad, redacteur van het Ned. Tijdschrift van Geneeskunde en keuze-lid van een aantal buitenlandse verenigingen, o.a. Fellow of the American College of Chest Physicians.

Ongetwijfeld zullen zijn benoeming tot hoogleraar en niet minder zijn benoeming tot lid van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen wel door hem het meeste zijn gewaardeerd.

In 1950 zag hij zich verplicht zijn functie van geneesheer-directeur van Berg en Bosch neer te leggen. In 1956 dwong zijn wankel gezondheidstoestand hem eveneens zijn functie als hoogleraar op te geven en zich als hoofd van het Longstation van het St. Antonius Ziekenhuis terug te trekken.

Begrijpelijkwijze werden hem naast wetenschappelijke onderscheidingen ook andere. Zo was hij officier in de Orde van Oranje Nassau, ridder in de Orde van de H. Gregorius de Grote en sinds 1947 ook ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Degenen, die hem gekend hebben, zullen deze nimmer naar eerbetoon strevende harde werker blijven gedenken om zijn grote

prestaties en om zijn onkreukbare persoonlijkheid. Bronkhorst was een sieraad voor de gehele geneeskundige stand en een zegen voor zijn patiënten. Moge hem het loon geworden dat deze overtuigde christen bij zijn opofferende werkzaamheden als enige en hoogste loon heeft nagestreefd *).

*) De gegevens die in dit Levensbericht zijn verwerkt, zijn grotendeels ontleend aan de stukken uit het archief van het Sanatorium Berg en Bosch, welke mij welwillend door de directeur, Dr. J. J. Hindes, ter beschikking zijn gesteld.

H. WEVE

